

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการย่อยที่ 2 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบ
ผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว

Sub Project 2 : A Study of Factors and Conditions of the Success Community

Model on the Successful Use of Local Herbs to Maintain Health
and Development on Rice Bank

โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการ : การวิจัยเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกใน
พื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่ฮ่องสอน

แผนงานวิจัย : วิจัยด้านการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
และมิติด้านสังคม

โดย

พิมพ์ประไพ พิพัฒน์นวกุล และคณะ

สนับสนุนทุนวิจัยโดย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

รายงานฉบับสมบูรณ์

(Final Report)

โครงการย่อยที่ 2 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบ
ผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว

Sub Project 2 : A Study of Factors and Conditions of the Success Community

Model on the Successful Use of Local Herbs to Maintain Health
and Development on Rice Bank

โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการ : การวิจัยเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกใน
พื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่ฮ่องสอน

แผนงานวิจัย : วิจัยด้านการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
และมิติด้านสังคม

คณะผู้วิจัย

1. นางพิมพ์ประไพ พิพัฒน์นวกุล
2. นายณัฐวุฒิ อุปปะ
3. นางสาวนงลักษณ์ จันทร์พิชัย

สังกัด

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ศูนย์เสริมสร้างองค์กรชาวบ้าน
เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

พฤศจิกายน 2557

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สอง หมู่บ้านวะโคโกร อำเภอสองยาง จังหวัดตาก สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และนักวิชาการประจำสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผู้รับผิดชอบในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สอง และชาวบ้านหมู่บ้านวะโคโกร ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้นำหมู่บ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนต้นแบบของธนาคารข้าวแห่งแรกของประเทศไทย และพะตือจอน โอดะเซา ผู้ริเริ่มธนาคารข้าวของหมู่บ้านหนองเต่า อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลด้านปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบในการพัฒนาธนาคารข้าว และการใช้สมุนไพรท้องถิ่น

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และศูนย์เสริมสร้างองค์กรชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ สุดท้ายนี้คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการการวิจัยเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สอง ฉบับนี้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าวอย่างยั่งยืน แก่ชุมชนวะโคโกร และชุมชนใกล้เคียงสืบไป

คณะผู้วิจัย

พฤศจิกายน 2557

คณะผู้วิจัย

1. ชื่อหัวหน้าโครงการ หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)	นางพิมพ์ประไพ พิพัฒน์นวกุล
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mrs. Pimprapai Phipatnawakul
คุณวุฒิ	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำแหน่ง	อาจารย์
หน่วยงาน	โปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ที่อยู่	69 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000
โทรศัพท์/โทรสาร	055-706516
E-mail	pimprapai42@hotmail.com

2. ชื่อและสถานที่ติดต่อของนักวิจัย หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)	นายณัฐวุฒิ อุปะ
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mr.Nutthawut Uppa
คุณวุฒิ	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) พัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำแหน่ง	ผู้ประสานงานจังหวัดพิษณุโลก
หน่วยงาน	ศูนย์เสริมสร้างองค์กรชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่	104 หมู่ 9 ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทรศัพท์/โทรสาร	082-7446922
E-mail	tor148@hotmail.com

ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)	นางสาวนงลักษณ์ จันทร์พิชัย
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Nongluk Chanpichai
คุณวุฒิ	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม.) การสอนฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ตำแหน่ง	อาจารย์
หน่วยงาน	โปรแกรมวิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ที่อยู่ ที่อยู่	69 หมู่ 1 ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร 62000
โทรศัพท์/โทรสาร	055-706516
E-mail	n.chanpichai@gmail.com

บทสรุปผู้บริหาร

ชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาชนเผ่าปกาเกอญอ ดำรงชีพโดยการทำการเกษตร และหาของป่า พืชหลัก คือข้าวไร่ และข้าวนา สำหรับบริโภคในครัวเรือน มีผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ตลอดทั้งปี ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีอาชีพที่สร้างรายได้ ประกอบกับพื้นที่อยู่ห่างไกล เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก โดยเฉพาะในฤดูฝน จะมีปัญหาในเรื่องการเดินทางเพื่อติดต่อด้านต่างๆ จากภายนอก โดยเฉพาะการเดินทางเมื่อเจ็บป่วย คนในชุมชนจึงต้องรักษาโรคด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน โดยใช้ฐานความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ แต่ผู้รู้ส่วนใหญ่มีอายุมาก ไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ไว้เป็นเอกสารชัดเจน ประกอบกับขาดผู้สืบทอดและเรียนรู้ ในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์ จากปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่กระบวนการแสวงหาแนวทางในการพึ่งตนเองเพื่อให้ชุมชนมีข้าวกินตลอดปีโดยการศึกษา รูปแบบของชุมชนที่มีความใกล้เคียงทั้งในด้านกายภาพ รูปแบบการผลิตและลักษณะปัญหาแล้ว สามารถมีชุดประสบการณ์ที่เกิดผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าว คนในชุมชนมีกิจกรรมต่อเนื่องที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพในการจัดการขององค์กรชุมชน ในรูปแบบการจัดตั้ง ธนาคารข้าวชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่เสริมสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้จัดทำ ชุดโครงการวิจัยเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สอง และใน ส่วนของโครงการย่อยที่ 2 การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว เพื่อนำมาปรับใช้กับ ชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองทั้งทางด้านอาหาร การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และยังเป็นการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ อย่างยั่งยืน วิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน การศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้เครื่องมือและวิธีการอย่าง มีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย วิธีการระดมกลุ่มย่อยในพื้นที่ โดยใช้ เส้นทางประวัติศาสตร์ (Time line) วิธีการสัมภาษณ์ พูดคุย แลกเปลี่ยนรายรอบครัวและ แลกเปลี่ยนกับผู้นำ วิธีการ ประมวล สังเคราะห์ข้อมูลร่วมระหว่างทีมวิจัยคณะทำงานวิจัยในพื้นที่

สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อ คือผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของ ชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข ความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการธนาคารข้าว

โดยมีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น พบว่า ชุมชนมีลักษณะการดำรงชีวิตอยู่กับป่า ความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่คุ้นเคยกลายเป็นวิถีชีวิต ผู้ที่รู้เรื่องสมุนไพรและรักษาส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุ มีเพียงลูกหลานเท่านั้นที่สืบทอดและคนรุ่นหลังไม่สนใจศึกษาเพิ่มเติม ทำให้ความนิยมในการใช้ยาสมุนไพรลดลง นายพะเห่ เวียงแม่นเมฆ หมอสมุนไพรประจำหมู่บ้านได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับยาสมัยใหม่ว่า “เป็นยาที่รักษาอาการได้ฉับพลัน แต่ในตัวยาที่สังเคราะห์ขึ้นมานั้น ย่อมมีผลข้างเคียงเสมอ ไม่ว่าจะเป็นยาที่รักษาโรคเล็กน้อย ไปจนถึงที่รักษาโรคร้ายแรง” และนายแสเตอร์ ผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรของหมู่บ้านได้พูดถึงการใช้สมุนไพรว่า “การใช้สมุนไพรไม่จำเป็นต้องไว้รักษาโรคเท่านั้น แต่เราใช้เพื่อบำรุงร่างกายทำให้ร่างกายแข็งแรงทำให้ไม่เจ็บป่วย ซึ่งทั้งตัวเองและคนในบ้านกินสมุนไพรทุกวันทำให้ไม่เจ็บป่วย ส่วนยาที่ได้มาจากโรงพยาบาล พอเอามาดูดีๆ ก็คือการนำสมุนไพรของเราไปปรุงแล้วนำใส่ขวดมาขายให้เราอีกที ซึ่งจริงๆ แล้วเราสามารถทำเองได้ โดยไม่ต้องลงไปหาหมอที่โรงพยาบาล”

ในด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อการใช้สมุนไพร คนในชุมชนเห็นว่าการใช้สมุนไพรในหมู่บ้านถือว่าเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนรู้และใช้กันมาเป็นเวลานานแล้ว แม้แต่วัยรุ่นหรือเด็กๆ ในหมู่บ้านเองก็มีความรู้เรื่องสมุนไพรรักษาโรคพื้นฐานอยู่แล้ว ซึ่งปัจจุบันยังมีการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคอยู่ แต่ลดน้อยลง เนื่องจากการรักษาที่ใช้สมุนไพรต้องใช้เวลาเป็นอาทิตย์กว่าจะหาย เมื่อเปรียบเทียบกับยาแผนปัจจุบันแล้วใช้เวลาต่างกันมาก เมื่อรับประทานยาแผนปัจจุบันแล้วสามารถทำงานต่อได้เลย อีกทั้งลักษณะของยาที่สะดวก ง่ายต่อการกิน เก็บรักษาได้ยาวนานได้ง่ายกว่า ไม่ต้องไปเดินหาสมุนไพร ซึ่งต้องมีกรรมวิธีที่ยุ่งยากทำให้เสียเวลาในการทำงาน

จากการศึกษาชุมชนต้นแบบด้านปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ วิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าปกาเกอญอผูกพันอยู่กับป่า อาศัยป่าเพื่อเป็นแหล่งหาอาหาร ที่อยู่อาศัย หรือแม้แต่ยารักษาโรค ซึ่งถามว่าภูมิปัญญาเหล่านี้ได้เหือดหายไปจากชาวเขาเหล่านี้หรือไม่ คำตอบที่ได้คือ ไม่ได้หายไปตามกาลเวลา แต่เป็นเพราะความจำเป็นทางด้านเวลา การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนต้องทำงานแข่งกับเวลา การใช้สมุนไพรดูแลรักษาโรคเหมือนในสมัยก่อนนั้นต้องใช้เวลาหลายวันหรือเป็นสัปดาห์ แต่ด้วยวิถีชีวิตที่ผูกติดกับเงื่อนไขเวลาดังเช่นปัจจุบันนี้ทำให้ต้องรีบหาย ยาที่สามารถทำให้กินแล้วหายและทำงานต่อได้เลยนั้นเป็นสิ่งที่เข้ามาทดแทนการใช้สมุนไพร ประกอบกับขั้นตอนที่ยุ่งยาก เช่น การใช้สมุนไพรแก้ปวดเมื่อยจะต้องเข้าไปเก็บสมุนไพรในป่า นำมาอย่างไฟ ปูกับพื้นแล้วให้นอนทับเป็นเวลาครึ่งถึงหนึ่งวัน ทำให้ผู้คนสมัยใหม่เปลี่ยนรูปแบบของการใช้สมุนไพรเพื่อให้ง่าย

ขึ้น สามารถเข้าถึงได้อย่างง่ายดาย หรือหากเป็นกรุ่นเก่าก็จะยึดการมีวิถีชีวิตดั้งเดิม เก็บหาอาหารจากป่าที่ไม่มีสารเคมีมีพิษเจือปน การเก็บหาสมุนไพรที่เป็นได้ทั้งอาหารและยารักษาโรค ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ยกตัวอย่าง ของพะตือจอนิ โอโตะเซ เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยป่าและธรรมชาติตามแบบวิถีชีวิตของคนชาวเขา โดยสามารถสรุปเงื่อนไขความสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรรักษาสุขภาพของชุมชนต้นแบบ ดังนี้

- 1) ขั้นการทบทวนตนเอง
 - 1.1) ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญหาด้านสมุนไพรในชุมชน
 - 1.2) การใช้สมุนไพรที่มีทั้งด้านการบำรุงสุขภาพและการรักษาอาการเจ็บป่วย
 - 1.3) วิเคราะห์วิถีชุมชนที่สอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรม
- 2) ขั้นกระบวนการทำงาน
 - 2.1) ลักษณะการก่อตั้ง
 - เริ่มจากครอบครัว กระจายสู่ชุมชนผ่านการใช้สมุนไพรและเยาวชนที่เป็นลูกหลาน
 - 2.2) การคัดเลือกกรรมการ
 - ผู้รู้ด้านสมุนไพรในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด
 - ผู้สนใจด้านสมุนไพรในชุมชนเป็นผู้สืบทอด
 - 2.3) การสร้างแรงจูงใจ
 - การพัฒนารูปแบบของสมุนไพรให้ใช้ง่ายขึ้น สะดวกในการใช้
 - 2.4) การเผยแพร่
 - ใช้เป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง
- 3) ขั้นศึกษาชุมชนต้นแบบ
 - 3.1) มีการใช้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการรักษาสุขภาพ
 - 3.2) มีรูปแบบของสมุนไพรที่ใช้ได้ง่ายเหมาะกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น สามารถนำมาต้มได้เลย หรือบรรจุแคปซูล
 - 3.3) มีผู้ถ่ายทอดที่เป็นผู้รู้ และผู้สืบทอดที่เป็นเยาวชนซึ่งสามารถพัฒนารูปแบบการใช้สมุนไพรต่อไปได้
- 4) ขั้นการสร้างปัจจัยสนับสนุน
 - 3.1) มีความเชื่อและสืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรจากรุ่นสู่รุ่น
 - 3.2) การใช้วิถีวัฒนธรรมมาเป็นส่วนสำคัญในปัจจัยความสำเร็จ

3.3) ความหลากหลายทางพันธุกรรมและวิถีชุมชนการใช้ประโยชน์จากป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

2. ผลการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการธนาคารข้าว พบว่า สาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนวะโคโกรต้องการมีธนาคารข้าว เนื่องจากข้าวที่ผลิตไม่พอกินในครัวเรือน ซึ่งประสบปัญหานี้ทุกปี และเกือบทุกครัวเรือน และไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตอีกได้เนื่องจากไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง โดยนิยามของธนาคารข้าวของชาววะโคโกร คือ กองทุนข้าวไว้สำหรับให้สมาชิกได้ยืมสำหรับกิน และเป็นพันธุ์ข้าว โดยจะมีการยืมคืนเป็นช่วงฤดู สามารถคืนได้ทั้งที่เป็นข้าวหรือเป็นเงิน โดยไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นข้าวนาหรือข้าวไร่ ใช้วิธีการชั่งน้ำหนัก มีดอกเบี้ยยืมในการยืมข้าวเพื่อให้มีการขยายกองทุน

จากการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการธนาคารข้าว ซึ่งมีพื้นที่ต้นแบบ 2 ชุมชน ที่ยังคงมีการบริหารจัดการธนาคารข้าวมายาวนานกว่า 20 ปี และปัจจุบันยังคงดำเนินการบริหารจัดการธนาคารอยู่ ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองเต่า อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนบ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อทำการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อยกับผู้ริเริ่ม ผู้นำชุมชนในการจัดตั้งธนาคารข้าวทั้งสองพื้นที่ พบว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของธนาคารข้าวในชุมชนต้นแบบที่คล้ายคลึงกันสามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) สาเหตุเริ่มต้นในการจัดตั้งธนาคารข้าวของพื้นที่ต้นแบบ

คนในชุมชนมีข้าวไม่พอกิน เนื่องจากขาดแรงงาน บางปีเนื่องจากสภาพอากาศไม่อำนวยและโรคข้าว
- 2) การแก้ปัญหาข้าวไม่พอกิน ก่อนมีการตั้งธนาคารข้าวของพื้นที่ต้นแบบ
 - 2.1) ยืมจากคนในชุมชนที่มีข้าวพอกิน โดยบางครั้งจะเป็นการแลกเปลี่ยนของ เช่น หากต้องการยืมข้าว ต้องนำเกลือมาแลก และคืนข้าวให้ภายหลัง
 - 2.2) ยืมข้าวจากคนนอกชุมชน โดยจะคิดดอกเบี้ยเป็นข้าวในอัตราดอกเบี้ยสูง เช่น ยืมข้าว 10 ถัง จะต้องจ่ายคืน 20 ถัง
- 3) ลักษณะการก่อตั้งธนาคารข้าวของพื้นที่ต้นแบบ
 - 3.1) ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองเต่า คนในชุมชนที่ประสบปัญหาข้าวไม่พอกิน รวมกลุ่มกันเอง พุดคุยถึงปัญหา และจัดตั้งระบบธนาคารข้าวขึ้นกันเอง โดยมีพะตีจอนิ โอ้เดชา เป็นประธานในการก่อตั้ง โดยครั้งแรกเป็นการนำข้าวของคนในชุมชนมารวมกันในยุ้งฉางกลาง และมีคณะกรรมการทำหน้าที่จัดสรรข้าวให้คนในชุมชน

- 3.2) ในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าแป๋ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเงินทุนให้คณะกรรมการนำเงินไปซื้อข้าวเพื่อแจกจ่ายให้ยืมข้าวที่เหลือจากการให้ยืมนำมาเป็นทุนข้าวเก็บไว้ในยุ้งฉางเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน

4) การคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินงานธนาคารข้าว

เลือกจากผู้นำในชุมชน หรือบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ โดยคณะกรรมการดำเนินงานทำหน้าที่จัดสรรข้าวให้สมาชิกธนาคารยืม ติดตามทวงถามเมื่อถึงกำหนดคืนข้าว ประชุม พิจารณาสำหรับคนที่ไม่มีข้าวจำยืม ทั้งนี้คณะกรรมการต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อส่วนรวม

5) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของธนาคารข้าว

ชุมชนต้นแบบทั้งสองชุมชน มีอัตราดอกเบี้ยของการยืมคืน เท่ากัน คือ อัตรายืม 10 ถึง จำยืม 12 ถึง โดยดอกเบี้ย 2 ดังนั้นจะถือเป็นการชดเชยกับน้ำหนักข้าวของข้าวเก่า ข้าวใหม่ และเป็น การเก็บรวบรวมในกองทุนเพื่อเป็นค่าบำรุงรักษา ค่าการจัดการ

6) ปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญของความสำเร็จของธนาคารข้าว

6.1) การร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน เคารพกฎกติกา ไม่โกง

6.2) มีการบริหารจัดการที่ดี มีคณะกรรมการดำเนินงานมีความเข้มแข็ง มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม

6.3) การสร้างกติกาต้องมีความชัดเจน และได้รับการเห็นชอบจากสมาชิกของธนาคารข้าว

6.4) ใช้วิถีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม คนในชุมชนมีความคิดการแก้ปัญหาข้าวไม่พอกินไปในทางเดียวกัน คือ การทำให้ทุกคนมีข้าวกิน

7) การเผยแพร่ความสำเร็จของธนาคารข้าว

ชุมชนต้นแบบทั้งสองชุมชนมีการขยายความคิด แนวทาง วิธีการจัดการให้แก่หมู่บ้านใกล้เคียง

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนจากชุมชนต้นแบบทั้งชุมชนบ้านหนองเต่า และชุมชนบ้านป่าแป๋ พบว่าหัวใจสำคัญความสำเร็จของธนาคารข้าว คือ การมีระบบบริหารจัดการที่ดีของคณะกรรมการดำเนินงาน และการเคารพกติกาของคนในชุมชน สามารถสรุปเงื่อนไขความสำเร็จด้านการจัดการธนาคารข้าวได้ ดังนี้

1) ขั้นการทบทวนตนเอง

1.1) ชุมชนตระหนักถึงประเด็นปัญหาการขาดแคลนข้าวในชุมชนเป็นปัญหาร่วม

1.2) พุฒยุทธศาสตร์เปลี่ยนสรุปบทเรียนในชุมชนเพื่อหาสาเหตุของปัญหา

- 1.3) วิเคราะห์ทุนทางสังคม ศักยภาพชุมชน วิถีวัฒนธรรม
- 2) ขั้นตอนการทำงาน
 - 2.1) ลักษณะการก่อตั้ง
 - รวมกลุ่มผู้ประสบปัญหา
 - คัดเลือกกรรมการ
 - 2.2) การคัดเลือกกรรมการ
 - คัดเลือกจากผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่คนในชุมชนให้ความนับถือ
 - 2.3) กฎเกณฑ์
 - สร้างกฎ กติกาจากความเห็นชอบของสมาชิก
 - 2.4) การเผยแพร่
 - ขยายแนวคิดไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียง
- 3) ขั้นตอนชุมชนต้นแบบ
 - 3.1) ชุมชนตระหนักถึงปัญหา
 - 3.2) มีคณะกรรมการที่คนในชุมชนให้การยอมรับ
 - 3.3) มีกฎ กติกาที่สร้างขึ้นตามความเหมาะสมของบริบทชุมชน
- 4) ขั้นการสร้างปัจจัยสนับสนุน
 - 4.1) มีคณะกรรมการดำเนินการ/บริหารจัดการ/กฎระเบียบที่ชัดเจน
 - 4.2) การใช้วิถีวัฒนธรรมมาเป็นส่วนสำคัญในการทำงาน
 - 4.3) การขยายแนวคิดสู่ชุมชนข้างเคียง

ในการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของการเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ และด้านการบริหารจัดการธนาคารข้าวมีความสัมพันธ์กัน แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยภายใน การทบทวนตนเองของชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุย ตระหนักถึงประเด็นปัญหาในชุมชนเป็นปัญหาร่วม พูดคุยแลกเปลี่ยนสรุปบทเรียนในชุมชนเพื่อหาสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ทุนทางสังคม ศักยภาพชุมชน วิถีวัฒนธรรมนำสู่การแก้ไขปัญหาชุมชน
2. ปัจจัยเสริม การมีวิถีวัฒนธรรมความหลากหลายทางพันธุกรรมและวิถีชุมชนการใช้ประโยชน์จากป่าและทรัพยากรธรรมชาติ มีความเชื่อและสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น มีการทบทวนการทำงานเพื่อพัฒนาแผนงานร่วมกันอยู่เสมอ

3. ปัจจัยภายนอก นโยบายและแผนงานของหน่วยงาน กระทรวง กรมของรัฐบาล เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณและการขยายผลภายในชุมชน และขยายผลพื้นที่ในเขตปกครองและระบบภูมิโนเวศน์เดียวกัน เช่น ความรู้และเทคโนโลยี เครื่องมือ ทุน บุคลากรที่สามารถสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขยายผลได้อย่างรวดเร็ว

และจากการวิเคราะห์ชุมชนด้วยวิธี SWOT ANALYSIS จึงได้พัฒนาพื้นที่ในการการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ และแผนการพัฒนาราชการข้าว โดยพิจารณาพร้อมกับแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สอง ดังนี้

1. แผนการพัฒนาพื้นที่ในการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ

- 1.1) จัดตั้งกลุ่มสมุนไพรเพื่อสร้างคุณค่าและความตระหนักของชุมชนในด้านสมุนไพร โดยที่สมาชิกในกลุ่มควรประกอบไปด้วย ผู้ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพร ผู้สืบทอดหรือผู้สนใจ และเยาวชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับทั้ง 3 กลุ่มคนเพื่อเป็นการสร้างคุณค่าความเชื่อมั่นในการใช้สมุนไพร การหยิบยกภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาบางอย่างของหมอยาที่สามารถรักษาคอนให้หายได้โดยไม่ต้องหาแพทย์แผนปัจจุบัน
- 1.2) การจัดทำระบบข้อมูลด้านสมุนไพร เช่น การสำรวจเพื่อรวบรวมพันธุ์ การทำรายละเอียดชนิด วิธีการใช้สรรพคุณทางยา และสถานที่ที่พบเจอสมุนไพร หรือแผนที่สมุนไพร
- 1.3) สร้างแหล่งเรียนรู้เรื่องสมุนไพร โดยการรวบรวมพันธุ์สมุนไพรต่างๆ มาไว้ด้วยกัน มีการถ่ายทอดวิธีการปรุงยา วิธีการใช้สมุนไพรแต่ละชนิด
- 1.4) พัฒนาศักยภาพผู้รู้ด้านสมุนไพร ผู้สืบทอด ผู้สนใจ และเยาวชนโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่นๆ หรือนักวิชาการที่มีความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก
- 1.5) พัฒนารูปแบบ/วิธีการใช้สมุนไพรให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เน้นหลักการ “เก็บง่าย ใช้ง่าย กินง่าย” เพื่อสร้างแรงจูงใจในการใช้สมุนไพร

2. แผนการพัฒนาราชการข้าว

- 2.1) มีการจัดเวทีเพื่อทบทวนและสรุปบทเรียนการบริหารจัดการราชการข้าวชุมชนเป็นระยะๆ เพื่อปรับแผนงาน กฎระเบียบ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์อยู่เสมอ โดยให้

ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และแสดงความคิดเห็นแทนการทำงาน ผ่านผู้นำหรือ
เฉพาะสมาชิก

- 2.2) การรวบรวมพันธุ์ข้าวท้องถิ่นและจัดทำบัญชีข้าวแต่ละชนิดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน
การยืม – คืน และลดปัญหาการปลอมปนของพันธุ์ข้าว
- 2.3) การพัฒนากองทุนธนาคารข้าวสู่ “การจัดสวัสดิการชุมชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคนมี
ข้าวกินทุกครัวเรือน
- 2.4) การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ และสมาชิกธนาคารข้าว โดยการศึกษาดูงาน
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆที่เคยจัดตั้งธนาคารข้าว
- 2.5) การให้ความรู้เพื่อพัฒนาพื้นที่ปลูกข้าวเพิ่มผลผลิตจากการปลูกข้าว

ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ และการพัฒนาธนาคารข้าวบรรลุ
เป้าหมาย จะต้องเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้เป็นไป
อย่างยั่งยืน

Executive Summary

Communities in the project area extended to the Royal project Mae Song, Mae Song District, Tha Songyang, Tak. Predominantly tribal pgazkoenyau. Living by farming and forest crops are rice fields and rice for household consumption. Not produce enough rice for the whole year. Most of the population is poor, no job to make money. The area is remote transportation is inconvenient, especially during the rainy season. The problem with travel to contact areas outside, especially when travel because of sickness. Sick people in the community could be treated with local herbs. The knowledge base of local knowledge passed down from their ancestors. But for the most part, a lot of unorganized knowledge is not clearly documented. The lack of inherited knowledge and learning. To develop the knowledge and local knowledge and put to good use. The issue has led to the quest for self-reliance approach to community meals throughout the year by studying a model of a community that is close to both physically. Patterns of production and the problems can have a series of successful experience in solving the shortage of rice. The community has continued to affect the development potential in the management of community organizations. In the form of a community rice bank management to enhance cooperation at the community level.

Fiscal Year 2557, Highland Research and Development Institute (Public Organization) has made a series of research projects to reduce dependence on external factors in the expansion of the Royal project Mae Song. And the sub-project 2, a “Study of Factors and Conditions of the Success Community Model on the Successful Use of Local Herbs to Maintain Health and Development on Rice Bank” and to be adapted to local community projects, expand the Royal project Mae Song, Mae Song district, Tha Songyang, Tak province, so that the two communities can be self-sufficient in terms of food. The initial treatment, the Sufficiency Economy and to restore biodiversity to ensure sustainable use in the community. To study the hybrid, a qualitative study using participatory tools and methods, including observation, focus group discussions. How to raise small groups in the area. The Historic Route (Time line) interviews the family, discussions and exchange views with leaders to synthesize information processing research collaboration between researchers working in the area.

The study can be divided into two categories: the study of success factors and conditions underlying the success of the community using local herbs. Further study on the factors and conditions, the success of a model community for successful management of grain banks. The results were as follows.

1. The study of success factors and conditions underlying the success of the community using local herbs. Found that communities are living in the forests. The relationship of man to nature is something familiar becomes a way of life. Those who know about herbs and treatments are mostly elderly people. Have only sons to inherit the knowledge and future generations are not interested in further study. The popularity of herbal medicines declined Mr. Parea Weangmanmak said, village herb doctor cloud

even have ideas about how to make modern medicine. "A drug to treat acute symptoms. However, the synthesis of the drug has always had side effects whether it is in drug treatment. To the treatment of diseases added Mr. Sherman, the herbal knowledge of the village, is talking about using the herb. "The use of herbs to treat disease is not required. But we used to nourish the body strength which made him sick. Both I and the people in the house take herbs every time when we have illness. The drug that is from the hospital, upon looking intently at the label contains herbs and just put in a bottle to be used longer. In fact, we can do it ourselves without even having to go to the doctor at the hospital."

In terms of public opinion on the use of herbs. People in the community that use herbs in the village is common that everyone knows and used for a long time. Even teenagers or children of the village itself has a basic knowledge of herbal therapy treatment. Which also includes the use of herbs to treat disease, but reduced due to the fact that herbal treatments take longer than a week to recover compared to modern medicine and spent much differently because with drugs they are able to go back to work early. The characteristics of drugs, easily available and storage life is longer. And not like when you go for herbal which requires a tedious process, a waste of time and took a long time to go back to work.

From a study of the factors underlying the success of the community and the conditions underlying the success of using local herbs to maintain health. Lifestyle of the tribe of the pgazkoenyau have commitments with the forests. Living forest as a source for food, shelter or medicine. Whenever we get sick we ask nature for help by collecting herbs from the forests and sometimes from the hills but recovery using this method is so slow and for these people if they would not work today their family would not have food to eat that's why they would instead take drugs instead of herbs. Another factor is the complicated procedures such as the use of herbs for pain you have to go to the forest to collect herbs, grilled and then lay on the floor covered with it for half to a day. Making people switch to modern forms of herbs which is so much easier to use and easily accessible if you are older. But if you will stick to the traditional way of life, like gathering food from the forest where no chemical additives are toxic and gathering herbs as both food and medicine. In this study, an example of the Patee Jorne Odo Chow prototype in everyday life, simple living forest. And nature in the lives of his men. Below is a summary term success of using herbal healthcare on the community Model such as:

1) The self-review

- 1.1) The community awareness of the value of herbal landscape issues in the community.
- 1.2) The use of herbs for both health and illnesses.
- 1.3) Corresponding to the cultural community analysis.

2) The process

2.1) The establishment

- From the family then distributed to the community through the use of herbs and to the youth too who are descendants of the community

2.2) The selection committee

- The person who knows the herbs in the community as a communicant.
- The persons who are interested in herbs in the community as successors.

2.3) Motivation

- Development of a model of herbs to make it easier for use

2.4) Published

- Used as a learning to the community and to people in the neighborhood.

3) The pilot study

3.1) People in community model use of local herbs for health.

3.2) The community model has the form of herbs are easily available for the way of life in the present, as can be boiled or capsuled.

3.3) The community model has person who knows the herbs in the community as a communicant and persons who are interested in herbs in the community as successors. They can develop a form of herbs to continue.

4) The shaping factors.

4.1) With faith and wisdom of herbs from generation to generation.

4.2) Using culture as an important part of the success factors.

4.3) A variety of genetic and lifestyle uses of forests and natural resources.

2. The study of success factors and conditions underlying successful community management of rice banks. Find the cause of the community Vadogro want to have rice bank because rice production is not enough in the household. Which faces this problem every year and almost every household and cannot increase production because it cannot be maintained throughout. The definition of a rice bank of Vadogro is rice for the members to borrow funds for a living. And rice varieties there will be a season loan. Can be returned to either by grain or money. By not planning to pay rice for borrowed rice. How to compute a weighted interest on borrowed funds to grow rice.

A study of success factors and conditions underlying successful community management of grain banks. This is a prototype two communities still managed rice for more than 20 years, and continue to bank management, including Ban Nong Tao, Mae Vang, Chiang Mai, and Ban Pa Pea, Mae Sariang, Mae Hong Son. When conducted by interview. Focus group with the initiative Community leaders in the establishment of

rice in both areas. Found that the factors and conditions, the success of rice in the underlying similarities. Can be summarized as follows:

1) The beginning of the establishment of grain banks in the prototype.

People in the community did not have enough to eat. Due to lack of workers some years due to unfavorable weather conditions and diseases of rice.

2) The solution is not enough rice to eat. Prior to the Bank belongings underlying space.

2.1) Borrowed from people in the community who have enough rice to eat. It can sometimes be exchanged. For example, to borrow rice you must give something in exchange for rice like salt and then return the rice later when you have it.

2.2) To borrow rice from outside the community. They charge interest rates as high as grain rice loans like 10 tanks will be repaid by 20 tanks.

3) The bank was a master belongings.

3.1) In Ban Nongtao. People in the community who suffer from not enough to eat. Self-assemble discuss problems and have established rice banks themselves. Patee Jorne Odo Chow is the founding President. The first thing he did was to bring people of the community together in the barn. And the allocation of rice served to you in the community.

3.2) In Ban Pa Pea by the grace of the King. Gave funds to the money to buy rice for distribution to lend. Leftover rice from the rice-equity loan to be stored in the barn for use in emergencies.

4) The selection of the rice.

Choose from community leaders that people respect. The committee acts rice allocated to member banks to borrow. Collection on the scheduled night news conference to consider for those who do not pay back the rice. The Board of Directors shall be a person who has volunteered to work for the common good.

5) Determine the rate of rice.

Community underlying the two communities the interest rate of the loan is equal to the rate paid to borrow 10 tanks return 12 tanks, two tanks that will hold the interest to offset the weight of rice grain rice and is collected in order to fund the upkeep of the deal.

6) The factors and conditions that are critical to the success of the rice.

6.1) In the cooperation of the community, respect the rules, and do not cheat.

6.2) Have good management. With the operation to be strengthened. A cause for the public.

6.3) Creating the rules must be clear. And has been adopted by members of the rice.

- 6.4) The way the community to participate. People in the community have an idea to solve not enough to eat. In the same way is to plant every field.
- 7) The mission success of rice.

Model community, both communities have expanded idea management approach to a nearby village.

From interviews with representatives from the community, the community of Ban Nong Tao and Ban Pa Pea. The key to the success of the rice is to have good management of the operation and respect for the rules of the community. The condition can be successfully managed rice banks below.

- 1) The self-review
 - 1.1) The community is aware of the shortage of rice in the community as a common problem
 - 1.2) Also discuss the lessons learned in the community to find the cause of the problem.
 - 1.3) To analyze the potential of social capital, community and culture.
- 2) The process
 - 2.1) The establishment
 - Aggregation of persons affected that rice were not enough to eat.
 - Selection committee.
 - 2.2) The selection committee
 - Selected from a community leader or the person that is respected in the community.
 - 2.3) Rules
 - Establish rules and the approval of the members.
 - 2.4) Published
 - Convey the concept to a nearby village.
- 3) The pilot study
 - 3.1) The community to realize the problem.
 - 3.2) The community model has board members of the community to accept.
 - 3.3) The community model has rules that are created according to the context.
- 4) The shaping factors.
 - 4.1) With the operation / management / regulation is clear.
 - 4.2) Using culture as an important part of the work.
 - 4.3) To extend into adjacent community.

In this study, factors and conditions, the success of a model community for the successful use of local herbs to maintain health. And management of grain banks are inter related and can be divided into 3 main factors.

1. Internal factor, Review of Community Self caused the converse. Awareness of the issues in the community is a common problem. Also discuss the lessons learned in the community to find the cause of the problem. Analyze the potential of social capital, community and culture, leading to the communal problem.

2. Factors enhancing, the cultural diversity and lifestyle uses of forests and natural resources. Have faith and wisdom from generation to generation. Revision work together to develop it.

3. External factors, policies and programs of government agencies, ministries and departments of the factors that cause quantitative changes and expansion within the community. And expanded space in the region and landscape ecology, such as human capital, knowledge and technology tools that can support a change to expand quickly.

From the methods SWOT ANALYSIS of the area development in the use of local herbs to maintain health. Plan and rice in discussions with district development plan of Tambon Mae Song below.

1. The development plan on using local herbs to maintain health.

1.1) The establishment of herbs to create value and awareness of the community in the herbs. The members of the group should be composed of: People who are knowledgeable about herbs. Successors or interested youth and fostering the exchange learning for the 3 groups of people in order to build confidence in the use of herbs. Put forward some local knowledge or study of medicine that can cure the patient and recover without the need of medicine.

1.2) Preparation of a survey to gather information on herbs such as species. The details of how to use medicinal herbs and where to find or herbal map.

1.3) Make learning about herbs. The collection of various herbs and put them together to convey how much to use each herb.

1.4) Improving the knowledge of herbs and their successors, interested youth to share their learning with other areas. Or with academics with expertise in alternative medicine.

1.5) Developed a model / how to use herbs to be able to more easily access the principle "Keep it simple, easy to use, easy to consume" to create incentives for the use of herbs.

2. The development plan on rice bank.

2.1) Set the stage for reviewing and summarizing community grain bank management periodically. Plans to adjust the rules to reflect the situation at all times. The involvement of the community to recognize and review the work. Through leadership or members only.

2.2) Collection of local rice and prepare rice for optimizing each type of loan - and reduce the contamination of rice.

2.3) To fund development rice. "Welfare community" for the purpose of people to eat rice in every household.

2.4) The Development Committee. Rice and members and the study Discussions with other communities that have established rice.

2.5) To provide the knowledge and to improve the productivity of rice.

In order to make use of local herbs to maintain health. And development of rice goals. Must be caused by the cooperation of the community and a major force in driving to be sustainable.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
คณะผู้วิจัย	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ง
Executive Summary	ญ
สารบัญ	ด
สารบัญตาราง	ธ
สารบัญภาพ	น
บทคัดย่อ	บ
Abstract	ป
บทที่ 1 บทนำและวัตถุประสงค์	
1.1 ปัญหาหลักที่ต้องการศึกษาและความสำคัญของเรื่อง	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการดำเนินงาน	2
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	
2.1 ภูมิปัญญาพื้นบ้าน	4
2.2 แนวคิดวัฒนธรรมสุขภาพแบบชาวบ้าน	5
2.3 ทฤษฎีการแพทย์พื้นบ้านแบบเวชกรรมชาติพันธุ์ (Cthnomedicine)	6
2.4 สมุนไพรท้องถิ่น	7
2.5 ชนาการข้าว	9
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
3.1 วิธีการวิจัย	15
3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย	16
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 บริบทของชุมชนพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่ฮ่อง	17
4.2 บริบทของชุมชนพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่ฮ่อง	21
บ้านวะโคโกร หมู่ที่ 12 ต.แม่ฮ่อง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 ธนาकरข้าวของคณะโคโกร	30
4.4 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบ ผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ	32
4.5 การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบ ผลสำเร็จด้านการบริหารจัดการธนาकरข้าว	39
4.6 การเปรียบเทียบปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของธนาकरข้าวใน ชุมชนต้นแบบ	49
4.7 แผนพัฒนาพื้นที่ด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาकरข้าว	52
บทที่ 5 วิจัยผลการวิจัย	56
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย	58
บรรณานุกรม	62
ภาคผนวก	64
ตารางสรุปเปรียบเทียบแผนงานวิจัยกับผลงานวิจัย	68
ข้อเสนอแนะ	69
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน	71

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ	37
ตารางที่ 4.2 แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของธนาคารข้าวในชุมชนต้นแบบ	49
ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ	52
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ด้านการพัฒนาธนาคารข้าว	54
ตาราง ก สรุปความรู้จากการศึกษาดูงานด้านธนาคารข้าวและด้านสมุนไพรของตัวแทนชาวบ้านวะโคโกร	65

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 แสดงการแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร	24
ภาพที่ 4.2 หมอสมุนไพร นายพะเหล่ เวียงแมนเมฆ	26
ภาพที่ 4.3 แสดงสมุนไพรที่ปลูกไว้บริเวณบ้านนายพะเหล่ เวียงแมนเมฆ	27
ภาพที่ 4.4 แสดงแผนที่บริเวณสมุนไพรชนิดต่างๆ	27
ภาพที่ 4.5 หมอสมุนไพร แสนเชอร์ โรจน์เรืองไพรพร	28
ภาพที่ 4.6 แสดงตัวอย่างของสมุนไพรที่ได้จากกลากยา	29
ภาพที่ 4.7 แสดงข้าวเปลือกตากแห้ง เพื่อการบริโภค	31
ภาพที่ 4.8 แสดงครกตำข้าวของครัวเรือนชาววะโดโกร	31
ภาพที่ 4.9 พระตัจจนิ โอโดชา ปราชญ์ชนเผ่าปาเกอญอ	35
ภาพที่ 4.10 คณะวิจัยพูดคุย สัมภาษณ์ พระตัจจนิ เกี่ยวกับแนวคิด การใช้สมุนไพรและธนาคารข้าว	35
ภาพที่ 4.11 แผนผังปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น ในการรักษาสุขภาพ	38
ภาพที่ 4.12 ธนาคารข้าวบ้านหนองเต่า อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่	41
ภาพที่ 4.13 พื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนป่าแป๋	44
ภาพที่ 4.14 ศาลาประชาคมบ้านป่าแป๋	44
ภาพที่ 4.15 ยุ้งนางเก็บข้าว ของธนาคารข้าวบ้านป่าแป๋	45
ภาพที่ 4.16 สิ่งของประกอบพิธีป้องกันแมลง หนู มารบกวนยุ้งข้าว	46
ภาพที่ 4.17 เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นบ้านของชุมชนป่าแป๋	47
ภาพที่ 4.18 แผนผังปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จในด้านการจัดการธนาคารข้าว	51